

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหารายการ”สะเทิดข่าว” ในรายการข่าวภาคค่ำ สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 นี้ได้อาศัยหลักทฤษฎีแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

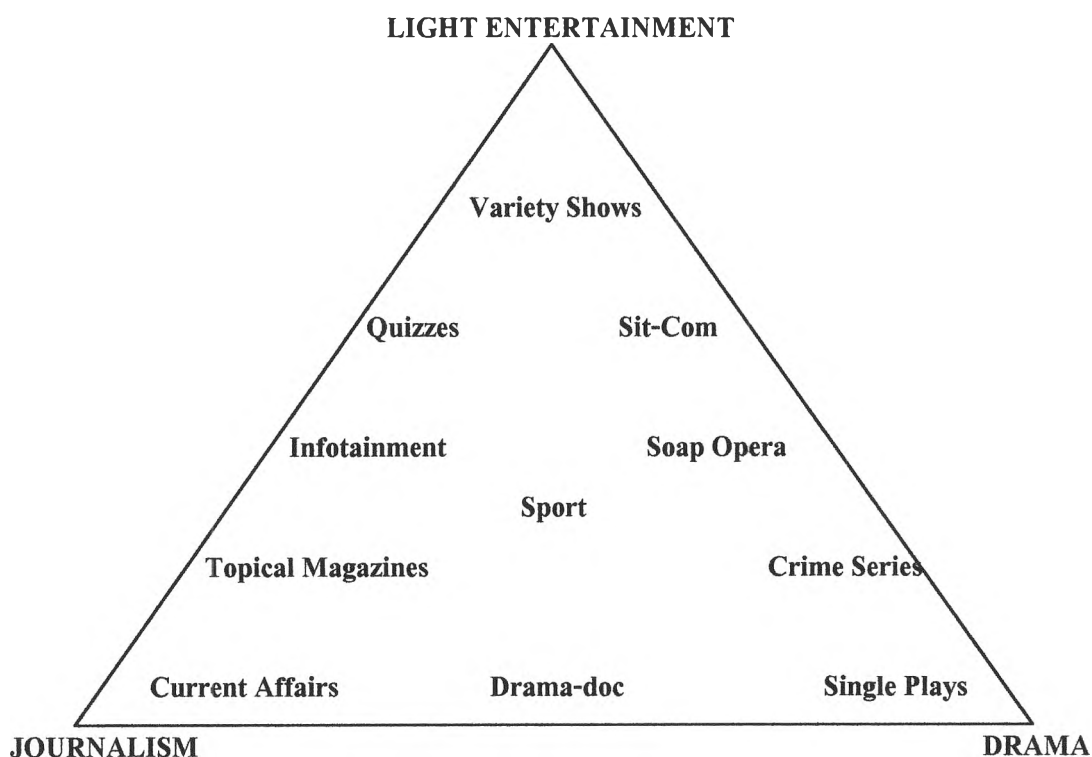
1. แนวคิดการจัดประเภทรายการโทรทัศน์ของ Garry Whannel
2. แนวคิดด้านการวิเคราะห์รายการข่าวโทรทัศน์
3. ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดรายการวิทยุโทรทัศน์
4. ทฤษฎีเกี่ยวกับอารมณ์ขัน

แนวคิดการจัดประเภทรายการโทรทัศน์ของ Garry Whannel (1992)

Garry Whannel กล่าวไว้ในหนังสือ Fields in Vision : television sport and cultural transformation เกี่ยวกับลักษณะของรายการโทรทัศน์ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทหลักคือ

- 1) รายการโทรทัศน์ประเภทข่าว (Journalism) อันได้แก่ รายการข่าวเหตุการณ์ประจำวัน สารคดี ซึ่งรายการประเภทนี้มีลักษณะสะท้อนแนวคิดทางวิชาชีพเป็นสำคัญ นั่นคือถือหลักความยุติธรรม ความเป็นกลาง จริงจังหนักแน่น และอาศัยอ้างอิงต่อผู้มีอำนาจหน้าที่
- 2) รายการโทรทัศน์ประเภทบันเทิง (Light Entertainment) อันมีหลักการของการเป็นโทรทัศน์ที่ดี (good television) นั่นคือมีการเตรียมการที่ดี มีมาตรฐานทางวิชาชีพ อาศัยมาตรฐานทางเทคนิคระดับสูง มีการนำเสนออย่างมีชีวิตชีวา สร้างความตื่นเต้นเร้าใจด้วยลักษณะของบุคคลและคารา และดึงดูดผู้ชมได้แทบทุกกลุ่ม รวมทั้งมีค่านิยมของธุรกิจบันเทิง นั่นคือมีการประเมินความสำเร็จหรือล้มเหลวตามเกณฑ์ของธุรกิจบันเทิง
- 3) รายการโทรทัศน์ประเภทละคร (Drama) เป็นรายการที่ยึดแบบแผนของการละครและการเล่าเรื่อง ซึ่งแม้ว่าจะมีความแตกต่างด้านศักดิ์ศรีทางวัฒนธรรมอยู่ค่อนข้างมาก ระหว่างละครแบบเชกสเปียร์ ไปจนถึงละครประเภทตลกโดยการสร้างสถานการณ์ (Situation Comedy) แต่ความสำเร็จของละครแต่ละเรื่องก็ต้องขึ้นอยู่กับ การดึงดูดผู้ชมด้วยการเล่าเรื่อง

Whannel ได้สร้างแผนภูมิของการจัดแบ่งประเภทของรายการโทรทัศน์ในลักษณะต่างๆ ขึ้น โดยเขากล่าวว่าหากลากโยงเส้นระหว่าง 3 ประเภทหลักของรายการโทรทัศน์ดังกล่าวก็จะได้รูปสามเหลี่ยมซึ่งมีประเภทของรายการโทรทัศน์ต่างๆ แยกย่อยอยู่ในอีกจำนวนหนึ่ง (แผนภูมิ 1)

แผนภูมิที่ 1 การจัดแบ่งประเภทรายการโทรทัศน์ของ Garry Whannel (1992)

กล่าวโดยสรุปแล้ว ประเภทต่างๆ ของรายการโทรทัศน์นั้น มีลักษณะโน้มเอียงไปตามแนวทางของประเภทหลักทั้ง 3 ของรายการโทรทัศน์ นั่นคือ ข่าว บันเทิง และละคร โดยรายการประเภท Current Affairs เป็นรายการข่าวแบบเต็มตัว รายการประเภท Variety Shows เป็นรายการบันเทิงแบบเต็มตัว และรายการประเภท Single Plays เป็นรายการละครแบบเต็มตัว

ส่วนรายการประเภท Topical Magazines , Infotainment , Quizzes นั้นมีลักษณะแฝงอยู่ของรายการประเภทข่าวและบันเทิง รายการประเภท Sit-Com , Soap Opera , Crime Series มีลักษณะแฝงอยู่ของรายการประเภทข่าวและละคร ส่วนรายการ Sport นั้น เนื่องจากอยู่ระหว่างกึ่งกลางของสามเหลี่ยม จึงมีลักษณะแฝงอยู่ของรายการทั้ง 3 ประเภทหลัก คือ ข่าว บันเทิง และละคร

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะได้พิสูจน์ว่ารายการสะเท่ซ่าวนั้น จัดอยู่ในประเภทของรายการ Infotainment ซึ่งมีลักษณะผสมระหว่างรายการประเภทข่าวและบันเทิงเป็นสำคัญ

แนวคิดด้านการวิเคราะห์รายการข่าวโทรทัศน์ (กาญจนา แก้วเทพ , 2541)

กาญจนาได้ระบุถึงธรรมชาติของรายการข่าวโทรทัศน์โดยแบ่งประเภทของรายการต่างๆ ในโทรทัศน์ออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

- 1) Journalistic program
- 2) Non-journalistic program / Entertainment

รายการข่าวโทรทัศน์นั้นจัดอยู่ในประเภทของ Journalistic program อันประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญๆ คือต้องเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้น มีพยานหลักฐานยืนยัน มีวิธีการนำเสนอที่มุ่งให้สารสนเทศ (information) รวมทั้งมีคุณสมบัติต่างๆ ของ ความเป็นข่าว ตามข้อตกลงด้านนิเทศศาสตร์ (เช่น มีความสด มีความแปลก มีผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ ฯลฯ)

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีการแบ่งประเภทของรายการต่างๆ ในโทรทัศน์ออกได้เป็น 2 ประเภทดังกล่าวมานั้น แต่ทว่าจากการปฏิบัติที่ผ่านมาในอดีต และอาจจะกลายเป็นแนวโน้มหลักในอนาคตก็คือ ในรายการหนึ่งๆ อาจจะนำเอาคุณสมบัติของทั้ง 2 ประเภทมารวมกัน เช่น ในรายการข่าวได้นำเอามิติความบันเทิงเข้ามาสอดแทรกด้วย (เช่น รายการสะเท่ซ่าวนั้น) การเล่าข่าว ฯลฯ ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า ธรรมชาติของรายการโทรทัศน์นั้นมีเป้าหมายเพื่อมุ่งความบันเทิงอยู่เป็นพื้นฐาน

นอกจากนั้น ในการศึกษาข่าวโทรทัศน์ กาญจนายังได้แบ่งแนวทางการศึกษาออกเป็น 3 แนวคือ

- 1) Political Economy of News
- 2) Social Organization of News
- 3) Culturological Approach

ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะแนวที่ 1 คือ Political Economy of News หรือการวิเคราะห์ข่าวเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง ซึ่งเกี่ยวข้องกับกับศึกษาวิจัยชิ้นนี้โดยตรงเท่านั้น

ก) แนวคิดพื้นฐาน

แนวคิดพื้นฐานของกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองก็คือ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจจะเป็นปัจจัยชี้ขาดในการกำหนดกระบวนการทำงานของสื่อ รวมทั้งผลงานที่ออกมาด้วย ในทางปฏิบัติอาจจะหมายความว่าได้ง่ายๆ ว่า เจ้าของเงินทุน เจ้าของสถานี สปอนเซอร์สนับสนุนรายการจะเป็นปัจจัยหลักที่ควบคุมการทำงานของฝ่ายบรรณาธิการ และนักข่าว เป็นต้น

ทัศนะดังกล่าวได้มีการโต้แย้งกันอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของกระบวนการทำข่าวโทรทัศน์ เนื่องจากกระบวนการทำข่าวนั้นมีความสลับซับซ้อน ต้องผ่านบุคลากรหลายระดับผ่านกลไกการผลิตหลายชนิด (เช่น การสัมภาษณ์ การเขียน การอัดเสียง การถ่ายภาพ ฯลฯ) ด้วยความซับซ้อนดังกล่าวนี้ ทำให้เป็นไปได้ที่เจ้าของเงินทุนหรือแหล่งเงินทุนอื่นๆ จะเข้ามาควบคุมได้อย่างเบ็ดเสร็จสมบูรณ์

ข) โครงสร้างหลักของข่าวโทรทัศน์

เนื่องจากแนวคิดพื้นฐานของกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมือง เชื่อว่าในสังคมนั้นมีความขัดแย้งกันทั้งด้านความคิดและผลประโยชน์ ดังนั้นคนจากทุกกลุ่มจึงต้องมีการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจและผลประโยชน์จากฝ่ายอื่นๆ ในการนี้สื่อมวลชนก็เป็นกลไกทางสังคมตัวหนึ่งที่จะใช้เป็นอาวุธในการต่อสู้ นั่น เราจึงสามารถจะศึกษาเนื้อหาในสื่อมวลชนว่าได้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือยึดพื้นที่ทางความคิดให้แก่กลุ่มใดบ้าง เช่น

- เนื้อหาหลักของข่าวโทรทัศน์ว่าด้วยเรื่องราວอะไร เช่น รายงานข่าวเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โจมตีระบบราชการที่เป็นอยู่ ชั่วอายุให้เกิดอาชญากรรม ฯลฯ
- วิธีการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาในรายการประเภทวิเคราะห์ วางสาเหตุหลักอยู่ที่ระดับใด เป็นระดับบุคคล (individual) หรือเป็นระดับโครงสร้างของสังคม
- แหล่งข่าวมีการกระจายตัวอย่างยุติธรรมหรือไม่ หรือใช้แต่แหล่งข่าวของทางราชการมากกว่าแหล่งข่าวที่เป็นประชาชน ใช้แหล่งข่าวของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องหรือเปล่า (เช่น กรณีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายทำแท้งเสรี ได้ซักถามผู้หญิงที่เคยทำแท้งหรือเปล่า)
- ภาษาที่ใช้ในการนำเสนอข่าวแต่ละประเภทเป็นอย่างไร เช่น ข่าวจากทำเนียบรัฐบาล ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวหุ้น ข่าวพัฒนา ข่าวกีฬา ฯลฯ ภาษาดังกล่าวแสดงถึงอุดมการณ์อะไรที่อยู่เบื้องหลัง
- การวิเคราะห์ format ของรายการข่าว เช่น ความยาวของข่าวโทรทัศน์ เพราะเหตุใดจึงเกิน 2 ชั่วโมงไม่ได้ ในแต่ละช่วงเป็นเวลาของข่าวใดมากที่สุด ลำดับที่ของข่าวแต่ละประเภทมีโครงสร้างลำดับชั้นอย่างไร มีความหมายอะไร

- วิธีการรายงานข่าว เช่น เพราะเหตุใดรายงานข่าวรัฐสภาจึงชอบนำเสนอในรูปแบบของการสรุปประเด็นสำคัญๆ มากกว่าที่จะนำเสนอรายละเอียดของข่าว วิธีการนำเสนอแบบดังกล่าวเป็นความพยายามที่จะสร้างภาพให้ระบบการเมืองกลายเป็นเรื่องที่มีเหตุมีผลใช้หรือไม่ หรือเพราะเหตุใดการรายงานข่าวสิ่งแวดล้อมจึงใช้ลีลาแบบข่าวการเมือง คือมีมุมแฉ-มุมน้ำเงิน ทำไมจึงเน้นข้อมูลที่กระตุ้นความกลัวมากกว่าการนำเสนอวิธีการจัดการ เป็นต้น

จากลักษณะทั้งหมดที่กล่าวมานี้จะเห็นหลักการร่วมกันได้ประการหนึ่งของสำนักเศรษฐศาสตร์การเมือง คือการไม่ยอมรับปรากฏการณ์ที่ดำรงอยู่ (given) ว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้โดยธรรมชาติ (natural) หรือเป็นสิ่งที่ต้องยอมรับกันโดยปริยาย (taken-for granted) หากแต่เป็นสิ่งที่ต้องตั้งคำถามเพื่อค้นหาสิ่งที่อยู่ลึกลงไป

ก) บทบาทที่แท้จริงของข่าวโทรทัศน์คืออะไร

จากแนวคิดพื้นฐานของกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองที่ได้กล่าวมาตั้งแต่ต้นว่า เมื่อกลุ่มชนชั้นนำ (elites) มีอำนาจทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองอยู่ในมือ คนกลุ่มดังกล่าวก็จะใช้อำนาจนั้นเข้ามาควบคุมกลไกด้านสื่อมวลชนของสังคมไปด้วย ทั้งนี้เพื่อรักษาสถานภาพเดิมที่ได้เปรียบของตนเองเอาไว้ (Status quo) ดังนั้นหน้าที่พื้นฐานของสื่อมวลชนโดยเฉพาะในรายงานข่าวจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของกลุ่มผู้มีอำนาจ (authority) โดยตรง จึงจำเป็นต้องสร้างความชอบธรรม (legitimation) ให้แก่กลุ่มผู้มีอำนาจ แม้ว่านักวิชาการสายเศรษฐศาสตร์การเมืองจะเห็นพ้องต้องกันในหลักการดังกล่าว หากทว่าในรายละเอียดแล้วก็ยังมีกรณีถกเถียงเรื่องบทบาทที่แท้จริงของข่าวโทรทัศน์อยู่บ้าง

นอกจากนี้ ในการรายงานข่าวและวิธีการตีความสถานการณ์ (Definition of Situation) ก็มักเป็นไปตามที่ผู้มีอำนาจเป็นส่วนใหญ่ หรือในบางกรณีอาจจะมีการสร้างความไม่พอใจเล็กน้อย ให้แก่ผู้มีอำนาจบ้างก็ตาม แต่ท้ายที่สุดแล้วก็มักเป็นสิ่งที่ผู้มีอำนาจยอมรับได้ กล่าวคือเป็นเหตุการณ์ที่หาได้ยากที่รายการข่าว (โดยเฉพาะในโทรทัศน์) จะทำหน้าที่ระดมพลังทางสังคม (Mobilization) เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ในสังคม

จากแนวคิดทั้งหมดที่กล่าวมา จะถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยชิ้นนี้ โดยเฉพาะเหตุที่มาของงานชิ้นนี้ ซึ่งตอบคำถามได้ว่าปรากฏการณ์ของสะเก็ดข่าวสมควรที่จะต้องตั้งคำถามเพื่อค้นหาสิ่งที่อยู่ลึกลงไป

ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดรายการวิทยุโทรทัศน์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์, 2533)

เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความเป็นลูกผสม (hybrid) ระหว่างความเป็นรายการประเภทข่าวกับรายการประเภทบันเทิงของรายการสะกิดข่าว ดังนั้นจึงได้นำแนวคิดทฤษฎีทั้งด้านรายการข่าวและรายการบันเทิงทางโทรทัศน์มาเป็นแนวทางในการศึกษา ซึ่งสามารถแบ่งแยกได้ดังนี้

ก) แนวคิดด้านรายการข่าวโทรทัศน์

1. ความหมายของรายการข่าว

รายการข่าวทางวิทยุโทรทัศน์ หมายถึงรายการที่จัดและผลิตขึ้นโดยใช้รูปแบบของการประกาศ อ่านคำบรรยาย และการรายงาน เหตุการณ์ต่างๆ หลากหลายกันไป การนำเสนอด้วยวิธีเหล่านั้นอาจทำได้ด้วยภาพทั้งหมดหรือบางส่วน หรือปราศจากภาพเหตุการณ์ที่เป็นข่าวก็ได้ ก่อนการนำเสนอข่าวจะมีการแสวงหา รวบรวมจัดและเก็บข้อมูลของเหตุการณ์ในข่าวแต่ละข่าวได้อย่างสมบูรณ์และถูกต้อง จากนั้นผู้เขียนและ/หรือผู้รายงานจะนำมาเรียบเรียงเป็นเรื่องราว มีเนื้อหาสาระและรายละเอียดของเหตุการณ์ในข่าวนั้นให้เกิดความกระชับชัดเจน และได้ใจความภายในระยะเวลาการนำเสนอที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อเป็นการดึงดูดและเรียกร้องความสนใจจากผู้ชมให้ชมรายงานข่าวนั้นๆ และเพื่อเป็นการบริการประชาชนด้านข่าวสารอย่างถูกต้องด้วย

2. เกณฑ์การคัดเลือกข่าวที่มีคุณค่า

“ข่าว” ไม่ว่าจะนำเสนอโดยสื่อมวลชนใดก็ตาม ย่อมจะต้องมีการแข่งขันกันเพื่อความสนใจของผู้คนเหมือนกัน กับธุรกิจอุตสาหกรรมที่ต้องมีการแข่งขันกันทางด้านคุณภาพและราคาสินค้า เพื่อผู้บริโภคหันมาบริโภคและใช้สินค้าของตนมากที่สุด ด้วยข้อสมมติฐานนี้เองที่นักจัดรายการวิทยุโทรทัศน์ทั้งหลายจะต้องมีความคิดอันกว้างไกล ตื่นตัวอยู่เสมอ เพื่อแข่งขันในเวทีจอแก้วแห่งนี้

นอกจากที่นักจัดรายการที่เก่งกาจได้ใช้ “ความฉับไว” และ “ความเป็นจริง” อันเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของสื่อวิทยุโทรทัศน์ เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการสร้างความรู้สึกระทึกใจ รั้าใจชวนติดตามให้แก่ผู้ชมแล้ว เท่านั้นยังไม่พอ เขาจะต้องใช้คุณค่าของข่าว (newsworthiness) เป็นอาวุธสำคัญสำหรับกลยุทธ์นั้นด้วย ดังนั้นนักจัดรายการข่าวจึงจำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญหลายประการในการที่จะพิจารณาคัดเลือกเหตุการณ์หนึ่งในหลายๆ เหตุการณ์ที่มีอยู่รอบด้านขึ้นมาเป็น “ข่าว” ที่มีคุณค่าน่าติดตาม หลักเกณฑ์พิจารณาขั้นพื้นฐานในการคัดเลือกข่าวสำหรับรายการข่าวทางวิทยุโทรทัศน์มี 4 ประการดังต่อไปนี้

- 2.1) เหตุการณ์นั้นจะต้องเกิดขึ้นในเวลาที่เหมาะสม กาลเวลาที่เหมาะสมหมายถึงกาลเวลาที่เพิ่งผ่านไป เช่น เมื่อวานนี้ เมื่อเช้านี้ ตอนบ่ายวันนี้ หรือเมื่อชั่วโมง

- ที่ผ่านมา นี้ หากขณะที่พูดคือเวลาปัจจุบัน เถกนี้จะเป็นขั้นต้นเกณฑ์แรกที่จะพิจารณาว่าเหตุการณ์นั้นๆ เกิดขึ้นเมื่อใด สื่อวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อที่แสดงให้เห็นถึงความรวดเร็วและฉับไวทันต่อเหตุการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายการข่าว
- 2.2) เหตุการณ์นั้นเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวประชาชน หากจะวัดกันโดยขอบเขตทางภูมิศาสตร์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขอบเขตนั้นๆ มักจะเป็นที่สนใจโดยทั่วไปจากประชาชนในเขตนั้นมากกว่าเหตุการณ์อื่นที่เกิดขึ้นในเขตอื่นๆ แต่สำหรับรายการข่าวทางวิทยุโทรทัศน์นั้น ไม่สามารถจะนำเอาเหตุการณ์ที่เป็นสิ่งใกล้ตัวประชาชนในทุกภาค ทุกจังหวัด ทุกอำเภอมาออกอากาศในเวลาเดียวกันได้ ดังนั้นรายการข่าวในปัจจุบันจึงมีการออกไปทำข่าวในต่างจังหวัดตามภาคต่างๆ มากขึ้น แล้วนำข่าวเหล่านั้นหมุนเวียนออกอากาศไปตามความเหมาะสม ความหมายของ “สิ่งที่อยู่ใกล้ตัว” ประชาชนอีกประการหนึ่งคือเป็นเหตุการณ์ง่ายๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งผู้ชมส่วนมากสามารถเข้าใจได้ง่ายถึงความเคลื่อนไหวในเหตุการณ์นั้นๆ
- 2.3) เหตุการณ์นั้นเกี่ยวกับบุคคลสำคัญ เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง มีความเด่นสามารถเรียกร้องความสนใจได้ ดูเหมือนว่าคำพิงเพยในบรรดานักวารสารศาสตร์ของฝรั่งที่ว่า Names make the news ซึ่งแปลกันตรงๆ ว่า “ชื่อสร้างข่าว” จะเป็นความจริง หากมีคนตั้งข้อสังเกตดูข่าวในรายการข่าวทางวิทยุโทรทัศน์ปัจจุบัน มักจะเป็นข่าวที่เกี่ยวกับบุคคลสำคัญของประเทศอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 15 นาทีของรายการข่าวประมาณ 60 นาที ตั้งแต่ผู้นำรัฐบาล คณะรัฐบาล ผู้นำทางการเมือง ทูตานุทูต ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา รัฐมนตรี ปลัดกระทรวง จนถึงข่าวของผู้นำทางการทหาร และตำรวจ ทั้งนี้เพราะว่าบุคคลเหล่านี้ส่วนมากจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อันสามารถส่งผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศได้นั่นเอง นอกจากบุคคลสำคัญในการเมือง การปกครองของประเทศแล้ว ผู้ที่มีชื่อเสียง มีความเด่นในสังคมและวงสังคมต่างๆ ก็อาจจะเรียกร้องความสนใจจากมหาชนได้เช่นกัน เช่น นักกีฬาเด่นๆ นักแสดงที่มีแฟนทั่วประเทศ ตลอดจนหนุ่มสังคมชื่อดัง เหล่านี้ก็ถือได้ว่าเป็นบุคคลสำคัญในส่วนของวงการกีฬา บันเทิง และสังคม ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นข่าวได้ อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีชื่อเสียงในวงการ 3 ประเภท

หลังนี้มักจะอยู่ในสายตาของจัดรายการเพียงชั่วคราวเท่านั้น นักจัดรายการข่าวที่กระตือรือร้น มักจะคอยจับตาดูความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์รอบด้านที่เกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญของประเทศ ของรัฐบาลในวงการเมืองอย่างไม่ลดละทีเดียว

2.4) เหตุการณ์นั้นมีอิทธิพลเพียงพอที่จะก่อให้เกิดผลกระทบ เหตุการณ์ใดก็ตาม ไม่ว่าจะเป็เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับใคร หากมีอิทธิพลพอเพียงพอที่จะก่อให้เกิดผลกระทบของชีวิตและการดำรงอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่ของสังคมนั้น เหตุการณ์นั้นๆ จะเป็นข่าวที่มีคุณค่าต่อผู้ชมรายการข่าวเป็นอย่างยิ่ง เช่น ข่าวเรื่องสารกัมมันตภาพรังสีในนมผงทุกชนิดที่ส่งเข้ามาในประเทศ เป็นต้น ข่าวนี้เองทำให้เกิดความเคลื่อนไหวอย่างรุนแรงในตลาดนม เป็นต้น นักจัดรายการข่าวจะต้อง “คิดลึก” ให้มากในการคัดเลือกข่าวแต่ละข่าว หรือมอบนโยบายให้กับบุคลากรข่าวในการคัดเลือกเหตุการณ์ที่มีอิทธิพล มีผลกระทบเพียงพอที่จะก่อให้เกิดผลกระทบเช่นนี้ ทั้งนี้เพราะว่าหากประมาท เผลอเรอ หรือคิดไม่ถึง เพราะสภาพแวดล้อมของสังคมขณะนั้นผิดไป หรืออาจจะขาดการวิเคราะห์ประเมินสภาพแวดล้อมของสังคมในขณะนั้น การเสนอข่าวเช่นเหตุการณ์ในเกณฑ์นี้ ก็อาจจะเป็นผลลบสำหรับทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้

3. ลักษณะของรายการข่าว

รายการข่าวทางวิทยุโทรทัศน์พัฒนามาจากรายการข่าวทางวิทยุกระจายเสียง หากนำเอาข่าวทางวิทยุกระจายเสียงมารายงาน แล้วเพิ่มภาพประกอบเข้าไปให้สอดคล้องกับข้อความที่รายงาน และตัดประโยคข้อความหรือคำที่สามารถอธิบายด้วยภาพได้ออกบางส่วน ตลอดจนเสริมแต่งด้วยถ้อยคำที่เข้าใจง่าย กระชับและสั้น แต่มีความหมายหนักแน่น ผลออกมาก็คือข่าวทางวิทยุโทรทัศน์ 1 ขึ้น และเมื่อนำขึ้นข่าวหลายๆ ขึ้นมาผสมผสานกันด้วยเทคนิคการจัดรายการข่าวทางโทรทัศน์ที่เหมาะสม ก็จะปรากฏเป็นรายการข่าวทางวิทยุโทรทัศน์ที่สมบูรณ์ โดยมีลักษณะ โครงสร้างและลักษณะการนำเสนอที่สามารถอธิบายโดยสังเขปได้ดังนี้

3.1) ลักษณะโครงสร้างของรายการข่าว

รายการข่าวทางวิทยุโทรทัศน์ 1 รายการ มีข่าวขึ้นสั้นๆ อยู่เป็นจำนวนมาก แต่ขึ้นข่าวเหล่านั้นจะถูกจัดอยู่เป็นหมวดหมู่อย่างมีระเบียบเป็นช่วง (segment) ในรายการอย่างเหมาะสมประกอบด้วย

- ข่าวภายในประเทศ
- ข่าวต่างประเทศ
- รายงานสภาพดินฟ้าอากาศและสิ่งแวดล้อม
- ข่าวกีฬา

ข่าวภายในประเทศเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นประจำวันภายในประเทศที่เป็นสิ่งที่น่าสนใจ เป็นประโยชน์ด้านข่าวสารสำหรับการดำรงชีวิตประจำวันของผู้ชม เหตุการณ์เหล่านั้นอาจจะเกิดขึ้นในวันนี้ หรือได้เกิดขึ้นเมื่อวานซืน และแม้กระทั่งเกิดขึ้นเมื่อสัปดาห์ เดือน และปีที่แล้ว ต่อเนื่องมาจนเหตุการณ์นั้นเกิดความน่าสนใจในวันนี้ เหตุการณ์ที่เป็นข่าวนั้นอาจจะเป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐในสาขาต่างๆ เกี่ยวข้องกับเอกชน และหน่วยงานของเอกชน เกี่ยวข้องกับบุคคลและประชาชน เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การทหาร ตลอดจนศาสนา ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมและประเพณีภายในประเทศ ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นหมวดหมู่ย่อยลงได้อีก เป็น “ข่าวระดับชาติหรือข่าวจากส่วนกลาง (national news)” และ “ข่าวส่วนท้องถิ่น (local news)”

ส่วนข่าวต่างประเทศก็มีลักษณะโครงสร้างเหมือนกับข่าวภายในประเทศ แต่เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ เป็นที่สนใจโดยทั่วไปในสังคมโลก ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ภายในประเทศหรือไม่ก็ตาม ข่าวในประเทศและข่าวต่างประเทศมักถูกจัดหมวดหมู่ไว้ในช่วงเวลาของรายการที่แตกต่างกัน ไม่นำเสนอคละเคล้ากัน

สำหรับการรายงานสภาพดินฟ้าอากาศและสิ่งแวดล้อมนั้น เนื่องจากการดำรงชีพของมนุษย์ในสังคมแต่ละวันนั้น ส่วนมากขึ้นอยู่กับการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งเป็นหลัก ตัวอย่างเช่น การเดินทางออกจากบ้านไปยังที่ทำงานแล้วกลับบ้าน ไปจ่ายตลาดหรือแม่เตไปซื้อถ้วยเดียวกับโอเลี้ยงหน้าปากซอย ก็จะต้องเผชิญกับสิ่งแวดล้อมนานาประการ ชาวประมงที่จะต้องออกทะเลหาปลา ชาวนาที่รอฝนฟ้าเพื่อไถนาปลูกข้าว ผู้บริหารชั้นสูงที่จะต้องเดินทางไปสัมมนาต่างประเทศ ตลอดจนครอบครัวชาวนาที่ต้องเดินทางขึ้นคอยไปสอนเด็กน้อยบนภูเขา เหล่านี้ล้วนจะต้องขึ้นกับดินฟ้าอากาศทั้งสิ้น ยิ่งในบางประเทศที่มีอากาศปรวนแปรบ่อยๆ การพยากรณ์อากาศทำให้มนุษย์สามารถคาดการณ์อนาคตของสภาพดินฟ้าอากาศประจำวันได้ ซึ่งมีผลอย่างยิ่งต่อการประกอบภารกิจประจำวัน เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้จัดรายการข่าวทั้งหลายต่างก็เห็นพ้องต้องกันถึงความสำคัญของการรายงานสภาพดินฟ้าอากาศต่อชีวิตมนุษย์ในสังคม จึงได้ประยุกต์การรายงานดังกล่าวในรูปแบบต่างๆ กันเพื่อนำเสนอให้ผู้ชมทั้งหลายได้ทราบ เป็นการบอกกล่าว เตือนให้เตรียมตัว และในบางกรณีถึงกับห้ามการเดินทางใดๆ ทั้งสิ้นก็มี การรายงานสภาพดินฟ้าอากาศนี้มักจะอยู่ในช่วงท้ายของรายการข่าว มีความยาวประมาณ 3-5 นาทีเป็นส่วนใหญ่

เช่นเดียวกันกับการรายงานสภาพดินฟ้าอากาศ คือ ข่าวกีฬา ซึ่งมักจะอยู่ในช่วงท้ายของรายการข่าว มีความยาวประมาณ 3-5 นาที อาจจะอยู่ก่อนหรือหลังการรายงานสภาพดินฟ้าอากาศก็ได้ และส่วนมากทั้งสองช่วงนี้จะอยู่ต่อจากช่วงข่าวภายในประเทศ และข่าวต่างประเทศ ข่าวกีฬามักจะเป็นการสรุปสภาพการแข่งขัน และรายงานผลการแข่งขันกีฬาประเภทต่างๆ ที่เกิดขึ้นประจำวัน ซึ่งหากเป็นการแข่งขันนัดสำคัญของระดับประเทศระดับโลกก็อาจจะจัดขึ้นข่าวกีฬาที่สำคัญๆ นั้นอยู่ในหมวดหมู่ของข่าวภายในประเทศและ/หรือข่าวต่างประเทศก็ได้ นอกจากช่วงข่าวกีฬาจะเป็นการสรุปและรายงานผลของการกีฬาแล้ว ในช่วงนี้อาจจะมีการแจ้งให้ทราบว่ามีการแข่งขันกีฬาอะไรบ้างที่น่าสนใจประจำวัน ตลอดจนการรายงานความเคลื่อนไหวประจำวันของวงการกีฬาให้ประชาชนผู้ชมที่สนใจในวงการกีฬาได้ทราบอีกด้วย เหตุที่นักจัดรายการข่าวทั้งหลายนำเอาการรายงานเหตุการณ์ทางการกีฬามาเสนอในรายการข่าวก็เพราะว่าการกีฬานั้นเป็นประโยชน์ต่อชีวิตและสุขภาพของมนุษย์ ปรัชญาทางสังคมของแต่ละประเทศมุ่งมั่นที่จะใช้การกีฬาเป็นสื่อประสานความสัมพันธ์ทางสังคม ดังนั้นการกีฬาจึงเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของสมาชิกในสังคมเป็นจำนวนมาก และเมื่อเป็นเช่นนั้น การรายงานเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวของวงการกีฬา ผสมเข้ากับข่าวสารอื่น ๆ ในหมวดหมู่ที่ต่างกัน จะเกิดความหลากหลายในเนื้อหาสาระ ทำให้รายการข่าวที่น่าสนใจในการรับชมมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ กาญจนา แก้วเทพ (2531) ยังได้กล่าวถึงการนำเสนอข่าวโทรทัศน์ไว้ว่า pattern ของการนำเสนอข่าวโทรทัศน์นั้น มีลักษณะที่ค่อนข้างแน่นอนตายตัวมาก และค่อนข้างเป็นสากลเหมือนกันเกือบจะทั่วโลก ข่าวโทรทัศน์ที่นำเสนอชุดหนึ่งๆ บรรดาข่าวแต่ละชิ้นย่อยๆ (ถือว่าเป็น parts) จะมีความหมายต่อโครงสร้างข่าวชุด (whole) เราจะเห็นความสำคัญของการจัดลำดับที่ของข่าวอย่างแน่นอน ลักษณะข่าวตอนแรก ตอนกลาง และตอนปิดท้าย จะต้องเป็นข่าวประเภทไหน จะถูกกำหนดเอาไว้แน่นอน แต่ละข่าวมีความหมายเฉพาะตัว (Connotative Meaning) และช่วงระยะเวลาสั้นยาวของแต่ละข่าวจะถูกตั้งโปรแกรมเอาไว้แน่นอนโดยทั่วไป (หากไม่มีตัวแปรเรื่องปริบททางวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง) โครงสร้างของรูปแบบการนำเสนอข่าวจะเปิดฉากกระตุ้นความสนใจด้วยการบอกหัวข้อข่าว จากนั้นก็จะเรียงลำดับหลากหลายสลับกันไป ตอนท้ายๆ จะนำข้อมูลที่ชวนให้ติดตาม เช่น พยากรณ์อากาศ กีฬา และปิดฉากจากลาด้วยเรื่องเบาๆ เป็นต้น

รูปแบบที่เห็นได้แน่นอนชัดเจนอีกประการหนึ่งของรายการข่าว คือ ภาษาของข่าว จะต้องมีลักษณะเป็นทางการ ไม่ว่าผู้อ่านข่าวจะมีลักษณะเป็นกันเองอย่างไรก็จะอ่านไม่ได้แน่นอนว่าภาษาที่เป็นทางการเกี่ยวข้องกับ connotative meaning ในเรื่องของความน่าเชื่อถือ ความมีสาระ ความเป็นจริงเป็นจังของข่าว สไตส์ของภาษาข่าวก็ต้องเป็นลักษณะสั่งการ (directive) ไม่ใช้การ

เสวนา (dialogue) เพราะฉะนั้นเครื่องหมายปิดท้ายประโยคของข่าวจะต้องเป็นฟูลสตอป (full stop) ไม่ใช่เครื่องหมายคำถาม รวมทั้งน้ำเสียงที่อ่านข่าวก็ต้องมีรหัสที่แน่นอน เสียงที่แผ่วเบาไร้อำนาจ หรือเสียงเหมือนแมวจะนำไปอ่านข่าวไม่ได้เลย องค์กรประกอบย่อยๆ เหล่านี้จะต้องประกอบตัวกันขึ้นเป็นโครงสร้างเพื่อให้ส่วนรวมทั้งหมดมองดูเป็น “ข่าว”

3.2 ลักษณะการนำเสนอ

ลักษณะที่สำคัญของการนำเสนอข่าวโทรทัศน์ประกอบไปด้วย

3.2.1) ผู้ประกาศ

ผู้ประกาศนั้น มีทั้งผู้ประกาศข่าวหลัก ผู้ประกาศร่วม ผู้สื่อข่าวหรือผู้รายงานข่าว ทั้งนี้ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวว่าจะต้องมีจำนวนเท่าใด ขึ้นอยู่กับรูปแบบการนำเสนอและขอบข่ายงานด้านข่าวของสถานีวิทยุโทรทัศน์นั้นๆ

ผู้ประกาศข่าวหลักและผู้ประกาศข่าวร่วมเป็นหลักของการนำเสนอ ซึ่งมีหน้าที่ประกาศและเชื่อมโยงชิ้นข่าวต่างๆ ให้เป็นไปตามบทโทรทัศน์ของรายการข่าว เพื่อให้การนำเสนอข่าวนั้นเป็นไปอย่างราบรื่น นอกจากจะเป็นผู้ประกาศและเชื่อมโยงข่าวแล้ว ในบางกรณีก็อาจจะต้องทำการอ่านคำบรรยายข่าวชิ้นต่างๆ ในแต่ละหมวดหมู่ด้วย

3.2.2 รูปแบบของการรายงาน

การประกาศและรายงานข่าวในวิทยุโทรทัศน์ปัจจุบัน ส่วนมากมักจะอยู่ในความหมายสรุปที่ว่า “อะไรเกิดขึ้นบ้างในโลก...วันนี้” ซึ่งมีทั้งเป็นการประกาศ การอ่านคำบรรยาย และการรายงานเหตุการณ์ที่เป็นข่าวล้วนๆ (straight news) และ/หรืออาจจะผสมผสานกับการเล่าถึงอดีตที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในข่าว และการทำนายเหตุการณ์ที่น่าจะเกิดขึ้นเกี่ยวกับข่าวในอนาคตอีกด้วย ซึ่งการนำเสนอรายการแบบนี้เรียกว่า การวิจารณ์ข่าว (news commentary)

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการประกาศ การอ่านคำบรรยาย และรายงานข่าวอย่างข่าวล้วนๆ หรือการวิจารณ์ข่าวก็ตาม จะต้องอาศัยบุคลากรข่าวเป็นผู้ประกาศ อ่านคำ บรรยายรายงาน และวิจารณ์ข่าวนั้น ดังนั้นรายการประเภทข่าวนี้นี้จะเป็นที่นิยมชมชอบและเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใดหรือไม่ นั้น มักจะขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของผู้ประกาศ ผู้รายงานข่าว ตลอดจนความสามารถของคณะบุคลากรข่าวทั้งหมด ในการที่จะกระตุ้นเตือนให้ผู้ชมข่าวนั้นเกิดมีความรู้สึกว่าเขาเหล่านั้นเป็นผู้ที่ทันต่อเหตุการณ์และรู้สึกอีกกว่าเหตุการณ์นั้นเป็นความจริงได้มากน้อยเพียงใด

3.2.3 ภาพประกอบข่าว

นอกจากรายการข่าวจะประกอบด้วยภาพการประกาศของผู้ประกาศแล้ว การอ่านคำบรรยายข่าวโดยผู้ประกาศก็ดี การรายงานของผู้รายงานข่าวแต่ละชิ้นก็ดี ยังสามารถที่จะใช้ภาพเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องในข่าวแสดงประกอบการประกาศและการอ่านคำบรรยายรายงานได้ด้วย สิ่งที่ว่า

ให้รายการข่าวทางโทรทัศน์นำชมมากยิ่งขึ้นก็คือ ภาพในเหตุการณ์ของข่าวแต่ละชิ้นที่สามารถนำมาแสดงและนำเสนอได้โดย เทปโทรทัศน์ ภาพยนตร์ สไลด์ ภาพถ่าย ตาราง แผนที่ แผนที่ แผนที่ ภาพร่าง ภาพวาด ภาพเขียน และกราฟ ตลอดจนสื่อโสตทัศนูปกรณ์ที่สามารถนำมาใช้ประกอบได้ทุกชนิดนั่นเอง

ข) แนวคิดด้านรายการบันเทิง

ส่วนแนวคิดในด้านรายการโทรทัศน์ประเภทบันเทิงนั้น เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการรายการวิทยุโทรทัศน์ หน่วยที่ 5-10 (2533) ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชได้จัดแบ่งประเภทของรายการบันเทิงออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ รายการเพลง รายการเกมโชว์ รายการละครและภาพยนตร์ และรายการปพลิเคชันบันเทิง ซึ่งในที่นี่จะได้นำแนวคิดทางด้านรายการประเภทปพลิเคชันบันเทิงมาเป็นแนวทางศึกษา เนื่องจากมีความสอดคล้องกับรายการสะกิดข่าวมากที่สุด ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

1) ความหมายของรายการปพลิเคชันบันเทิงทางวิทยุโทรทัศน์

คำว่า “ปพลิเคชัน” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2526 ได้อธิบายให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง เรี่ยราย เบ็ดเตล็ด กระจาย ระคนกัน คละกัน ซึ่งมักจะใช้ประกอบหน้าศัพท์ เช่น ปพลิเคชันคดี ซึ่งหมายถึงเรื่องราวเบ็ดเตล็ด เป็นต้น ดังนั้นคำว่า “ปพลิเคชันบันเทิง” ก็ย่อมจะหมายถึงความเบิกบานรื่นเริงใจ และสนุกสนานที่เกิดจากรายการเบ็ดเตล็ดหลายๆ อย่าง หรือความสนุกสนานที่คละเคล้ากันหลายรส

2) สไตล์และรูปแบบในการนำเสนอ (อุฬาร เนื่องจำนงค์, 2527)

การผลิตรายการโทรทัศน์ปพลิเคชันบันเทิงนั้น จะต้องคำนึงถึงรสนิยมของคนในสังคม รสนิยมของคนในสังคมในที่นี้หมายถึง สังคมส่วนใหญ่โดยเฉพาะสังคมของกลุ่มผู้ชมเป้าหมาย ชอบอะไรบ้างในชีวิตประจำวัน เช่น งานอดิเรก ประเภทของเพลง การแต่งกาย การเลือกใช้สิ่งของ อุปกรณ์บริโภค การคอยสังเกตแนวโน้มของสังคมด้วยวิธีการสอบถาม และติดตามข่าวคราวทางสื่อสารมวลชน ตลอดจนทำการสำรวจความนิยมของสมาชิกในสังคมด้วยตนเองจะช่วยให้ได้มาก ข้อมูลทั้งหมดจะเป็นประโยชน์มากในการเลือกความบันเทิงรูปแบบต่างๆ เข้ามาเป็นส่วนประกอบหรือเป็นแกนของรายการ สิ่งที่จะต้องพิจารณาในการจัดโครงสร้างเนื้อหาของรายการปพลิเคชันบันเทิงนั้นได้แก่

- 2.1) การดำเนินรายการตั้งแต่ช่วงเปิดจนถึงปิดรายการ จะต้องมีความต่อเนื่องกลมกลืนกัน ในทุกส่วน ไม่ว่าจะเป็นดนตรี ร้องเพลง สีลาการเดินประกอบ แนวเรื่องสั้น สำหรับละคร ตลก บุคลิกภาพ บทสนทนา การแต่งกาย สภาพเทคนิคและศิลปกรรมในฉาก

- 2.2) การดำเนินรายการเปลี่ยนจากช่วงหนึ่งไปยังอีกช่วงหนึ่ง จะต้องมีการหวั่นไหว และให้อารมณ์ที่ถูกต้อง สอดคล้องกับเนื้อหาในช่วงนั้นๆ
- 2.3) การดำเนินรายการในแต่ละช่วงจะต้องกระชับ และความยาวของรายการในแต่ละช่วงจะต้องไม่สั้นหรือยาวจนเกินไป
- 2.4) การวางตำแหน่งของรายการบันเทิงแต่ละประเภทจะต้องอยู่ในช่วงเวลาที่เหมาะสม โดยยึดเอาความหลากหลายของเนื้อหาทั้งหมดของรายการ

3) เสียง

เสียงเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้บรรยากาศในรายการมีความน่าสนใจมากขึ้น โดยเฉพาะในรายการบันเทิง ซึ่งจะต้องมีการเตรียมการที่ดี โดยปกติแล้วเสียงที่ใช้ในรายการโทรทัศน์แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ (นิคม ทาแดง , 2532)

3.1) เสียงหลักตามเนื้อหา (Main Voice)

หมายถึงเสียงใดๆ ก็ตามที่มีหน้าที่ในการนำเสนอเนื้อหาของรายการไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตาม เช่น เสียงคนพูด เสียงสัตว์ร้อง เสียงเพลง ลักษณะที่สำคัญของเสียงประเภทนี้ถ้าขาดหายไปจะทำให้เนื้อหาไม่สมบูรณ์

3.2) เสียงประกอบเพื่อความสมจริง (Sound Effects หรือ Realistic Sound Effects)

หมายถึงเสียงอันควรที่จะเกิดขึ้นตามธรรมชาติของสิ่งของต่างๆ ที่ประกอบอยู่ในรายการโทรทัศน์ เป็นเสียงที่ช่วยเพิ่มความสมจริงให้กับฉากขณะนั้น ถ้าไม่มีเสียงนี้อาจจะทำให้ผู้ชมรู้สึกถึงความไม่สมจริง แต่มิได้ทำให้เนื้อหาสาระเสียไป เช่น เห็นแก้วแตกแตกก็ควรจะได้ยินเสียงแก้วแตก

3.3) เสียงดนตรีประกอบ (Background Music)

เป็นเสียงที่จิตใจสร้างขึ้นโดยตรง เพื่อผลทางจิตวิทยาหรือเพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งบางสิ่ง ที่ไม่อาจแสดงได้ด้วยภาพหรือที่ไม่มีอยู่ในความเป็นจริง แต่เป็นจินตนาการ เช่น ความคิด เป็นสิ่งที่ถ้าไม่ได้ใช้คำพูดบอกเล่าก็ไม่มีอะไรอย่างอื่นแสดงออกมาให้ผู้ชมได้ยิน ดังนั้น จึงอาจใช้เสียงบางอย่างขึ้นมาเป็นสัญลักษณ์ เช่น เสียง “ปึง”

3.4) เสียงประกอบพิเศษ (Special Sound Effects)

เป็นเสียงที่จิตใจสร้างขึ้นโดยตรงเพื่อผลทางจิตวิทยาหรือเพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งบางสิ่งที่ไม่อาจแสดงได้ด้วยภาพ หรือที่ไม่มีอยู่ในความเป็นจริง แต่เป็นจินตนาการ เช่น ความคิด เป็นสิ่งที่ถ้าไม่ได้ใช้คำพูดบอกเล่ากัน ก็ไม่มีอะไรอย่างอื่นแสดงออกมาให้ผู้ชมได้ยิน ดังนั้นจึงอาจใช้เสียงบางอย่างขึ้นมาเป็นสัญลักษณ์ เช่น เสียง “ปึง”

ทฤษฎีเกี่ยวกับอารมณ์ขัน

อุปสรรคนี้ ศิริยุวศักดิ์ (2536) ได้ศึกษาเรื่องอารมณ์ขันในสื่อมวลชน และพบมิติต่างๆของอารมณ์ขันที่น่าสนใจดังนี้

Henri Bergson (1905) เขียนบทความเรื่อง On Laughter ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การหัวเราะไม่ใช่เป็นการตบมือข้างเดียว แต่เป็นปฏิกิริยาที่ต้องมีการสะท้อนไปมาระหว่างคนสองคน และการหัวเราะนี้เองที่ช่วยส่องให้เราเห็นความเป็นมนุษย์ทั้งด้านที่สวยงามและด้านที่บุคคลเบียดได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในอีกด้านหนึ่ง มันก็มีส่วนในการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมให้อยู่ในเกณฑ์ “ปกติ” เพราะคนส่วนใหญ่ไม่ชอบให้ใครมาหัวเราะใส่หน้าหรือเห็นว่าเป็นคนที่ “บ้าๆบอๆ”

Sigmund Freud นักจิตวิเคราะห์ชาวออสเตรีย ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับอารมณ์ไว้ในบทความเรื่อง Jokes and their Relation to the Unconscious และ Humour (1905) เขาเชื่อว่าการหัวเราะเป็นกลไกในการผ่อนคลายความเครียดและสร้างความพึงพอใจในระดับจิตใต้สำนึก ในการวิเคราะห์ของฟรอยด์ เรื่องขำขันเป็นสิ่งเร้า และการหัวเราะเกิดขึ้นจากการฟังเรื่องที่ตลกขบขัน นั่นคือการระบายความเก็บกดและความรู้สึกก้าวร้าวต่างๆ ที่แฝงอยู่ในส่วนลึกออกมา เพราะสาระของเรื่องขำขันเหล่านี้ มักเป็นเรื่อง “ต้องห้าม” ของสังคม เช่น เรื่องเพศ เป็นต้น

ในด้านมานุษยวิทยา Radcliff - Brown (1940) เขียนเรื่อง Joking Relationships กล่าวถึงความสัมพันธ์ฉันท์หรือญาติในชุมชนอาฟริกัน โดยศึกษาจากธรรมเนียมการล้อเลียนกัน ซึ่งคนที่ถูกล้อหรือขำขี้ จะต้องไม่ถือโกรธผู้ล้อ เขาเห็นว่านี่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในสังคมอฟริกันเท่านั้น

ต่อมา Zijderveld (1983) ซึ่งไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีของฟรอยด์ หรือบางส่วนจากทฤษฎีของ Bergson เขาได้พยายามแย้งว่า แนวความคิดที่ยึดถือกันเป็นหลักอยู่นี้ ไม่เพียงพอที่จะอธิบายสิ่งที่เรียกว่าอารมณ์ขันได้อย่างครบถ้วน เพราะยังมีเสียงหัวเราะที่เปล่งออกมาด้วยความขบขันอย่างแท้จริง โดยมิได้แฝงไว้ด้วยความก้าวร้าว หรือความรู้สึกที่เหนือกว่าผู้เคราะห์ร้าย (ที่ถูกหัวเราะ) นอกจากนี้ เขายังเชื่อว่าแม้ว่าเสียงหัวเราะและอารมณ์ขันจะเป็นคู่แฝดของกันและกัน แต่เสียงหัวเราะก็ไม่ได้ถูกเปล่งออกมาด้วยความขบขันเสมอไป โดยนัยเดียวกัน เรื่องตลกบางเรื่องก็ไม่สามารถเรียกเสียงหัวเราะจากคนฟังได้ เพราะคนฟังไม่เกิดความรู้สึกร่วมกับคนเล่า (ถ้าคนเล่าไม่หน้าแตก ก็กลายเป็นตลกผิด) ปัญหาเช่นนี้ ส่วนหนึ่งสืบเนื่องมาจากการที่ทฤษฎีส่วนใหญ่ไม่ได้แยกพิจารณาเสียงหัวเราะและอารมณ์ขันออกจากกัน แต่มักจะเหมารวมเอาว่า คือปรากฏการณ์เดียวกัน หรือน่าจะเป็นคำที่ใช้แทนกันได้ระหว่างคำว่า comic กับ humour

ข้อถกเถียงของ Zijderfeld จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ การมองว่าเสียงหัวเราะเป็นการแสดงออกทางสรีระวิทยา ไม่สัมพันธ์กับเรื่องของอารมณ์ขันแต่อย่างใด และส่วนที่สองพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างเสียงหัวเราะและอารมณ์ขัน โดยมองว่าเสียงหัวเราะเป็นส่วนหนึ่งของอารมณ์ขัน หรืออาจกล่าวได้ว่าเสียงหัวเราะเป็นภาษาของอารมณ์ขัน

กล่าวโดยสรุปแล้ว Zijderfeld พยายามที่จะก้าวให้พ้นกรอบเก่าๆ ที่มองว่าการหัวเราะเป็นการแสดงความก้าวร้าว ในขณะที่เดียวกัน ก็เพื่อที่จะชี้ให้เห็นว่า การหัวเราะมีมิติทางสังคมวิทยาที่ไม่ควรมองข้าม ด้านหนึ่งเรื่องตลกก็เสนอความจริง (เล่นๆ) ที่ขัดแย้งกับแบบแผนของความจริงที่ดำรงอยู่ อีกด้านหนึ่งก็สามารถปิดช่องว่างนี้ได้ด้วยการใช้เสียงหัวเราะ แต่ประการสำคัญเสียงหัวเราะและอารมณ์ขันเป็นอีกภาษาหนึ่ง ของกระบวนการปะทะสังสน์กันทางสังคมที่ขาดเสียไม่ได้ การศึกษาในเรื่องนี้จึงมีความจำเป็น เพื่อให้เราสามารถสื่อสารกับคนอื่นๆ ได้ และเพื่อให้เราเข้าใจกระบวนการทางสังคมได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

เรื่องตลกขำขันเกิดขึ้นจากการเล่นกับความหมาย รูปแบบง่ายๆ คือการทำให้เรื่องที่เสนอผิดไปจากความคาดหมายโดยทั่วไป เรื่องตลกมักจะเอาเรื่องราวต่างๆ มาล้อเลียนทำให้ความหมายเปลี่ยนไป หรือกลับหน้าเป็นหลังเสีย ซึ่งเรื่องธรรมดาๆ ก็กลายเป็นเรื่องตลกขึ้นมาได้ ความหมายที่เรากล่าวถึงในที่นี้ หมายถึงระบบสัญลักษณ์ต่างๆ อาทิ ภาษา คนตรี การแต่งกาย และกริยาท่าทาง ที่เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความคิดและอารมณ์ความรู้สึกของบุคคลและของสังคมโดยส่วนรวม ระบบความหมายและระบบสัญลักษณ์มีแบบแผนเฉพาะของตนเอง ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นสถาบันที่ประกอบด้วยกฎเกณฑ์ต่างๆ สมาชิกของสังคมจะเข้าใจและสามารถใช้สัญลักษณ์เหล่านี้ ก็ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ในวัฒนธรรมนั้นๆ โดยทั่วไปแล้ว การเรียนรู้แบบแผนของสถาบันทางสังคมเป็นการบ่มเพาะให้สมาชิกประพฤติปฏิบัติตามแบบแผนที่วางไว้ แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีสมาชิกที่ขบถหรือเบี่ยงเบนออกไปนอกกฎเกณฑ์อยู่เสมอๆ ซึ่งทำให้ต้องมีการปรับแบบแผนอยู่เป็นระยะๆ

อย่างไรก็ดี เราอาจนิยามระบบความหมายให้กว้างออกไปได้อีกว่า นอกจากจะเป็นตัวกลางของการสื่อสาร ความคิดและความรู้สึกของสมาชิกในสังคมแล้ว ระบบความหมายยังทำให้เราสามารถทำนายปฏิกิริยาตอบสนองของอีกฝ่ายหนึ่งได้ด้วย และเรื่องตลกอาจเกิดขึ้นได้เมื่อสิ่งที่สนองกลับผิดไปจากความคาดหมายที่เรามีอยู่ ยกตัวอย่างเช่นครูชั้นประถมปลายบอกนักเรียนในห้องให้รอ ครูจะออกไปทำธุระสักประเดี๋ยว ครูจะคาดได้ว่านักเรียน (ส่วนใหญ่) จะอยู่ในห้องเรียน โดยอาจคุยกัน หรืออ่านหนังสือ จนกว่าครูจะกลับเข้ามาอีกครั้งหนึ่ง นักเรียนก็คิดว่าครูจะกลับเข้ามาเมื่อเสร็จธุระแล้ว ความเข้าใจของทั้งสองฝ่ายมีพื้นฐานจากการสวมบทบาทของกันและกันผ่านการปะทะสังสน์ของระบบความหมาย ครูใหญ่หลังจากนั้น ครูเดินฮัมเพลงเข้าห้องเรียน หวีลมเรียบร้อย และมีกลิ่นน้ำหอมฟุ้ง (ต่างจากตอนแรก) นักเรียนพากันหัวเราะก๊ากกักัก นักเรียนเห็นพ้องกัน

ว่า เป็นเรื่องตลกเพราะผิดไปจากความคาดหมายที่ครูผู้ชายจะพรมน้ำหอมมาสอนหนังสือ (นักเรียน อาจคิดว่าครูไปโทรศัพท์ , มีคนมาขอพบ หรือไปห้องน้ำ) พฤติกรรมของครูเบี่ยงเบนออกไปจากแบบแผนปกติที่นักเรียนส่วนใหญ่รับรู้ ในแง่นี้เราจึงนิยามอารมณ์ขันได้ว่าเป็นการเล่นกับความหมายที่มีแบบแผนแน่นอนอยู่แล้ว (institutionalized meaning) และความหมายใหม่มีลักษณะแหวกจากกรอบที่วางไว้

มนุษย์สามารถหยิบเอาเรื่องรอบตัวมาล้อเลียนได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องในครอบครัว เรื่องระหว่างมิตรสหาย เรื่องศิลปวัฒนธรรม หรือเรื่องการเมืองที่ทุกคนมีประสบการณ์ร่วมในชีวิตประจำวัน วิธีการเล่นตลกกับเหตุการณ์เหล่านี้ ทำได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับเจตนาของเจ้าของอารมณ์ขันว่า ต้องการเล่นตลกแบบจำอวด หรือว่าต้องการล้อเลียนอย่างเบาๆ เพื่อหยอกเย้าหรือเสียดสีรุนแรง

การเล่นตลกประเภทเสียดสี หรือ satire นอกจากจะสร้างความขบขันแล้ว ยังทำให้ทั้งผู้เล่นเกิดความสะใจที่ได้หัวเราะใส่คนอื่น หรือเป็นการระบายความคับข้องใจบางประการ ซึ่งโดยปกติถูกเก็บกดเอาไว้ การเล่นตลกในแนวนี้มักเป็นการเสียดสีการเมือง หรือวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาสังคม ความสัมพันธ์ในครอบครัว หรือสถาบันทางสังคมอื่นๆ

ตัวอย่างของ satire ที่เราเห็นเป็นประจำคือ การ์ตูนการเมืองในหนังสือพิมพ์ต่างๆ ทั้งประเภทช่องเดียวและหลายช่องจบ (comic strip) การเสียดสีในแนวนี้ อาจเรียกเฉพาะเจาะจงลงไปได้ว่าเป็นการล้อเลียนแบบ caricature หมายถึงการเขียนหรือแสดงภาพล้อบุคคลในลักษณะเกินจริง มักจะล้อเลียนสรีระของบุคคลสำคัญต่างๆ ผู้ที่ต้องการเผยให้เห็นคุณสมบัติที่ดีหรือที่ชั่วร้าย ซึ่งเราอาจมองข้ามไป รูปแบบนี้มีอิทธิพลมากในการวิพากษ์วิจารณ์ผู้ที่อยู่ในอำนาจ เพราะนักเขียนภาพล้อจะเอาหน้าการเมือง หรือผู้มีอำนาจในสังคมมาชำแหละเป็นชิ้นๆ ข้อแตกต่างของการ์ตูนการเมือง และการ์ตูนทั่วไปคือ แม้ว่าจะเขียนโดยวิธีการ caricature เหมือนกัน แต่การ์ตูนจะไม่เน้นที่บุคคลสำคัญ มักจะเล่นกับคุณสมบัติต่างๆ ของคน หรือเอาเรื่องเล็กๆ มาขยายผ่านการเขียนการ์ตูน เพื่อให้เห็นเป็นเรื่องจำขำ ทำให้เราเห็นว่าคนธรรมดาๆ ก็มีแง่มุมที่ตลกแฝงอยู่

อย่างไรก็ตาม การถอดมุขตลกในสื่อต่างๆ จึงเป็นเรื่องที่มีความลึกซึ้ง ต้องอาศัยประสบการณ์ร่วมระหว่างฝ่ายที่สร้างสรรค์เรื่องตลก และฝ่ายผู้รับ ผู้ที่อยู่นอกบริบทนั้นๆ มักจะไม่เข้าใจเรื่องราวที่กำลังสื่อกันอยู่ และข้อสำคัญคือ “ไม่เห็นขำ” หรือไม่เกิดอารมณ์ร่วม

นักสร้างเรื่องตลกเอกๆ ของไทยและของโลก นิยมล้อเลียนคนดังในวงการต่างๆ หรือที่เรียกกันว่า “คนของประชาชน” ส่วนหนึ่งก็มาจากการที่คนดังเหล่านี้อยู่ในสายตาของคนทั่วไปอยู่แล้ว จึงง่ายต่อการสื่อถึงกลุ่มผู้รับ อีกส่วนหนึ่งคงมาจากการประเพณีของการติดตามและตรวจสอบว่าคนของประชาชนมีคุณภาพมากน้อยเพียงไร เป็นต้นว่าการล้อเลียนอารมณ์โกรธของนายกรัฐมนตรี

ก็เป็นการสื่อให้รู้ว่า นายๆอะไรจะโมโหง่ายถึงปานนั้น หรือการหยอกนักร้องและคาราในเรื่องชีวิตรักส่วนตัว ก็เป็นวิธีการจับตาความประพฤติกของพวกเขากลายๆ

จะเห็นได้ว่าทฤษฎีที่เกี่ยวกับอารมณ์ขัน สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ

- 1) อารมณ์ขันเป็นการก้าวร้าว ดูหมิ่น
- 2) อารมณ์ขันเป็นสิ่งบริสุทธิ์ เป็นความสนุกสนาน

แนวความคิดทั้งหมดนี้ จะถูกนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการศึกษาวิเคราะห์ โดยยึดถือหลักว่าการนำเอาสถาบัน ปรากฏการณ์ทางสังคม หรืออารมณ์ความรู้สึกบางอย่างที่เราประพฤติกปฏิบัติจนเคยชิน มาทำการแยกแยะและพินิจวิเคราะห์ เพื่อให้เรามองเห็น “ความจริง” อีกด้านหนึ่งของสิ่งเหล่านี้ โดยนับเดียวกันตัวตลกก็เปรียบเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นมิติอื่นๆ ของชีวิตที่เราไม่เคยคาดคิด หรือไม่เคยสัมผัสมาก่อนในเรื่องที่เราเคยเห็นว่าเป็นสิ่งปกติธรรมดาหรือเป็นเรื่องเล็กๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจกงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับ การวิเคราะห์เนื้อหารายการ”สะกิดข่าว” ในรายการข่าวภาคค่ำ สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 ยังมีน้อยมาก อาจเป็นเพราะแนวคิดของรายการสะกิดข่าวเป็นแนวคิดที่แหวกแนวไปจากแบบแผนปฏิบัติที่เคยยึดถือกันมาแต่เดิมของการนำเสนอข่าวโทรทัศน์ ผู้วิจัยจึงได้พยายามค้นคว้างานวิจัยทางด้านบริบททางสังคมที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

นฤมล เรืองณรงค์ (2533) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การคุ้มครองเมืองในช่วง 14 ตุลาคม 2516 - 16 ตุลาคม 2519” พบว่าการคุ้มครองเมืองเป็นภาพสะท้อนของเหตุการณ์ทางการเมืองและสังคม การคุ้มครองเมืองจะประกอบด้วยสาระสำคัญ 2 ประการ คือ สิ่งที่เป็นเนื้อหา และส่วนที่เป็นความคิดหรือเจตนารมณ์ของนักเขียนการคุ้มครอง หน้าที่สำคัญของการคุ้มครองเมืองคือ การวิพากษ์วิจารณ์การเมือง การให้แง่คิด การให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน ตลอดจนการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม

ผลการวิจัยดังกล่าว มีส่วนเกี่ยวข้องกับรายการสะกิดข่าวในแง่ของการทำหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์การเมือง อันเป็นลักษณะสำคัญของรายการสะกิดข่าว ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำไปใช้ประโยชน์ในด้านการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

นอกจากนี้โดยที่ผู้ผลิตรายการสะกิดข่าวได้ให้สัมภาษณ์ (ดูภาคผนวก) ไว้ในตอนหนึ่งว่า เนื้อหาของรายการสะกิดข่าวนั้นมีลักษณะคล้ายกับคอลัมน์ซุบซิบในหนังสือพิมพ์ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาในเรื่องดังกล่าว พบว่า สิริณี ดีหลกเจริญ (2536) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “คอลัมน์ซุบซิบในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย” ซึ่งมีประเด็นเกี่ยวข้องที่น่าสนใจที่กล่าวไว้ว่า ปัจจุบันคอลัมน์ซุบซิบ

ได้เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะของการเป็นคอลัมน์วิจารณ์การเมืองมากขึ้น หรือที่เรียกว่า “คอลัมน์ ชุบชีพทางการเมือง” โดยเน้นเรื่องราวหรือกิจกรรมของบุคคลในคณะรัฐบาล ข้าราชการ นักการเมือง ทั้งยังมีการวิเคราะห์ทิศทางของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง รวมถึงการให้ข้อมูลบางอย่างที่เป็นความลับ ก่อนที่จะมีการประกาศอย่างเป็นทางการเสมอ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในส่วนที่ว่าด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

สุชาติ เพ็ชรแก้ว (2536) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์ลักษณะอุตสาหกรรมข่าวในประเทศไทย” ซึ่งมีผลการวิจัยข้อหนึ่งระบุว่า เนื้อหาของข่าวที่ต่อต้านชนชั้นปกครองจะถูกปิดกั้นโอกาสในการนำเสนอ หรือถูกนำเสนอในลักษณะของการบิดเบือนด้วยวิธีต่างๆ ขณะที่เนื้อหาที่สร้างความชอบธรรมให้แก่ชนชั้นปกครอง จะได้รับโอกาสในการนำเสนอต่อผู้รับสารอยู่เสมอ

พรณทิพา อุปลวรรณา (2540) ได้ศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์การใช้อารมณ์ขันในการโฆษณาทางโทรทัศน์” ซึ่งผลการวิจัยพบว่ากลยุทธ์การใช้อารมณ์ขันที่ถูกนำมาใช้ในภาพยนตร์โฆษณาโทรทัศน์สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่ถูกนำมาใช้มากที่สุดได้แก่ ตลกจากตัวละคร ตลกจากกลไกของโครงเรื่อง และตลกล้อเลียนเสียดสี กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มกลยุทธ์ที่ถูกนำมาใช้ในระดับปานกลาง ได้แก่ ตลกจากภาษา ตลกหักมุม และตลกไหวพริบ ส่วนกลุ่มที่สามเป็นกลุ่มกลยุทธ์ที่ถูกนำมาใช้น้อยที่สุด ได้แก่ ตลกรักกระจุ่มกระจิม และตลกโครมคราม ส่วนตลกลามกอนาจารพบว่าไม่มีการนำมาใช้ในภาพยนตร์โฆษณาของไทยเลย

Jerry Palmer (1994) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องตลกในงานที่ชื่อว่า Taking Humour Seriously ซึ่งในตอนหนึ่ง พาล์มเมอร์ชี้ให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องยากที่จะระบุถึงบทบาทหน้าที่ของอารมณ์ขัน แต่ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้เลยที่จะสรุปว่า อารมณ์ขันนั้นถูกนำมาใช้ในหลากหลายทาง และหลากหลายสภาพแวดล้อม ด้วยเหตุผลนี้เองจึงอาจกล่าวได้ว่าบทบาทหน้าที่ของอารมณ์ขันนั้นมีอยู่ เช่น เป็นสิ่งปลดปล่อยความกดดันบางอย่างในสังคม หรือในบางครั้งอารมณ์ขันก็ยังถูกใช้เป็นเครื่องมือเชื่อมโยงไปสู่ public agenda หรือเรื่องราวที่อยู่ในความสนใจของสาธารณะชนด้วย

นอกจากนี้อารมณ์ขันหรือเรื่องตลกก็ยังมีความหมายต่างๆ แฝงอยู่ ซึ่งก็ต้องอาศัยการเข้ารหัสและถอดรหัส (encoding and decoding) ในการสื่อสารเป็นอย่างมาก

จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่างๆ ที่กล่าวมา ผู้วิจัยจะนำมาใช้ประโยชน์ในด้านการสรุป วิเคราะห์ข้อมูล ตีความและอธิบายผลการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป